

more meaningful research conclusions. Lazarsfeld's contribution to the war bonds research, however, is more ambiguous, although Jerabek makes it clear that Lazarsfeld at least came up with the idea the study.

Lazarsfeld's contribution is in no way limited to his role as educator. As Jerabek demonstrates, through the research centers he founded Lazarsfeld played a central role in advancing social-empirical sociology at a time when theoretical sociology was the dominant school. The lack of attention empirical sociology suffered required scientists such as Lazarsfeld to develop methodologies, research manuals, and data processing techniques, to train research teams, and procure funds from external sources at a time when neither the academy nor the state would allot funds for such research (p. 132).

In conclusion, *Paul Lazarsfeld and the Origins of Communications Research* is an interesting work which provides meaningful insights into the personal and professional contributions of Paul Lazarsfeld to the emerging field of communications study. Jerabek's work will be useful to non-Czech speaking researchers who are interested both in the history of 20th century sociology and communications research, but also to those studying Lazarsfeld's life and his psychological and social background. On a wider scale, it provides interesting insights into the early formation of a field of studies in the 20th century, as well as into the ways in which communication research can help us understand the role of mass communication and media in contemporary society.

Adam Coman

DOI: 10.14712/23363525.2019.10

Jan Štemberk: *Pěšky, na lyžích, na kole, lodí či autem. K dějinám československé turistiky v letech 1945–1968.* Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2017, 281 s.

Na přelomu zimy a jara 2018 spatřila světlo světa kniha dnes již jednoho z klíčových tuzemských odborníků na moderní a soudobé dějiny cestovního ruchu, Jana Štemberka. Autor, jinak

absolvent oborů historie a slovenistika na Filozofické fakultě a také oboru právo na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, již dlouhá léta působí na Vysoké škole obchodní v Praze a též na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy, v roce 2011 se habilitoval na FF UK v oboru hospodářských a sociálních dějin a od roku 2017 je jeho působištěm také Pracoviště historické sociologie Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy.

Ve své nejnovější publikaci autor, taktéž specialista na dějiny dopravy, navazuje na svá předešlá a časem systematicky postupující bádání o dějinách cestovního ruchu a to zejména období tzv. první československé republiky (srovnej: *Fenomén cestovního ruchu. Limity a možnosti cestovního ruchu v meziválečném Československu*, 2009). Zároveň se ovšem opírá o své pilotní sondy do problematiky transformace některých segmentů sféry cestovního ruchu v období první světové války a také po jejím skončení, a to včetně dějin turistiky. V kontextu dosavadního bádání jak historiografie tuzemské, tak i zahraniční, je další knižní přírůstek na téma s důrazem na dějiny organizované turistiky možné jen přivítat, neboť dosavadní souborný zájem o problematiku soudobých dějin české a česko(-)slovenské turistiky a jejích dobových aktérů byl spíše okrajový, případně byl alternován pouze výstupy regionálního zaměření. Co do metodologického vymezení se Štemberkova práce pohybuje na pomezí politických, hospodářských, sociálních a dílem též kulturních dějin, a to v poměrně dlouhém časovém horizontu více než dvou „po-druhoválečných“ desetiletí. Tato značně rozkročená perspektiva klade na autora obrovské nároky na detailní znalost problematiky, ale také schopnost tu více, tu méně provázaných tématech srozumitelně pojednat na pozadí dobového kontextu a zároveň na relativně omezeném textovém rozsahu. To se podle mého soudu autorovi vzhledem k jeho historicko-právní specializaci a především díky jeho bohatým zkušenostem s podobně koncipovaným typem monografických i kolektivních prací úspěšně daří.

Mezi hlavní přednosti recenzované publikace patří především fakt, že její autor se v hojné míře snaží těžit z bohatství široké palety

archivních pramenů, a to nejen celostátní, ale také regionální a místní provenience. Z nejvýznamnějších fondů, jež byly historičkami a historiky soudobých dějin využívány buď v menší míře, nebo byly autorem využity vůbec poprvé, je možné jmenovat například fondy spolků a turistických a tělovýchovných organizací, jako byly Klub československých turistů, Československá obec turistická, Československá obec sokolská, Československý tělovýchovný svaz nebo Československý svaz tělesné výchovy, případně pak Státního výboru pro tělesnou výchovu a sport, jež byl po část sledovaného období fakticky zastřešujícím orgánem turistického hnutí. Je nutné ocenit, že absenci některých „ústředních“ fondů těchto organizací v Národním archivu v Praze (z důvodu nedochovanosti) se autor snaží velmi úspěšně nahradit badáním ve fondech jejich regionálních poboček a podřízených organizačních struktur, jež jsou uchovávány ve státních oblastních a okresních archivech (např. Státní oblastní archiv Praha, Zámorský, Zemský archiv Opava, Moravský zemský archiv Brno, Státní okresní archiv v Karviné či v Českých Budějovicích). Jako nezbytný korektiv a rámec mu pak slouží materiály vládní a ministerské provenience a také ústředních orgánů KSČ, jež na danou problematiku zejména po roce 1948 také uplatňovala svůj vliv. Vedle sledování českého rozměru problematiky (jež bývá v mnoha pracích o dějinách Československa po roce 1945 vydáván za „československý“), těží také ze znalostí centrálních fondů slovenských, a to zejména centrální provenience uložených ve Slovenském národném archivu (jako je např. Úrad predsedníctva Sboru povereníkov, vybraná proveniencija, Slovenský výbor telesnej výchovy a športu, Výbor SNR pre cestovný ruch). Dalším doplňkovým pramenem pak jsou tištěné sborníky z turistických srazů, dobové časopisy s turistickým zaměřením a také elektronické zdroje (zejména normativní povahy) ze společné Česko-slovenské parlamentní digitální knihovny. Pro rámcové postižení a místy i dokreslení dějinného koloritu vývoje turistiky a jejích organizačních forem a praktické náplně pak autorovi slouží také reprezentativní soubor dobové teoreticko-metodologické a instrukčně-metodické literatury, a to jak

domácí, tak i zahraniční (zejména sovětské) provenience.

Tento pestrý (a co do množství velmi úctyhodný) soubor pramenů tak vcelku dává autorovi možnost vhodně postihnout jak jednotlivé trend typické pro poválečnou českou a slovenskou turistiku. V prvé řadě autor velmi plasticky popisuje na pozadí dvaceti let zejména posun tuzemské turistiky od „nezávodivé formy chůze“ úzce spjaté s osvětově-poznávacím charakterem a navázáním na výdělečný cestovní ruch, k soutěžně-branné turistice jdoucí ve stopách sovětské „fyskultury“ a konečně postupný návrat k „novým formám se starým obsahem“ (tj. opětovně převážení původního pojetí ovšem v „socialistickém“ pojetí). Tento „ideově-charakterový“ posun se autorovi daří skloubit s vylíčením proměn a transformací zainteresovaných institucionálních aktérů, jdoucí od poválečného oživení turistiky jako spolkové činnosti, přes snahu o její centralizaci, „kolektivizaci“ a postátnění typickou zejména pro první polovinu padesátých let, až po její opětovnou decentralizaci a také větší míry přizpůsobování se individualizujícím formám trávení znatelnou od konce let padesátých a zejména v letech šedesátých.

Struktura práce kombinuje popis koncipovaný na základě chronologické linie, jež jsou průběžně doplňovány hlubšími exkurzy do dílčích tematických celků relevantních pro dané období. Vedle úvodního exkurzu do problematiky let 1945 až 1948 se tak kniha fakticky skládá ze dvou větších chronologicky vymezených částí. Část první spočívá v charakteristice dění v oblasti turistiky zhruba mezi lety 1948 až 1956 (s názvem „Turistika pod dohledem Státního úřadu pro tělesnou výchovu a sport“) a mezi dílčími tématy je zde popsána zejména organizační struktura turistiky, podob organizované turistiky a turistiky mládeže, nejvýznamnějších hospodářských jednotek turistiky (družstva a podniku Vzlet a posléze národního podniku Turista), nástinu ubytovacích a stravovacích služeb, dopravních aspektů nebo problematiky turistických map a značení. Druhá část knihy se zaměřuje zhruba na léta 1956 až 1968 („Turistika pod praporem Československého svazu tělesné výchovy“) a čtenáři a čtenářky se vedle

již zmiňovaných témat mohou navíc seznámit také s nástinem dějin mezinárodní turistiky, jež se stále více začínala rozvíjet, je zde představena elementární analýza dobových nástrojů turistické propagace a poslední podkapitola je věnována letnému nástinu rozvoje technického vybavení a doplňkových turistických služeb (např. půjčoven vybavení či exkurzem do okolností jejich výroby). Dá se říci, že tato struktura práce je v kontextu autorova díla „kompatibilní“ s předešlými texty přehledového zaměření, a tudíž se zde čtenářské obci nabízí možnost bezproblémového „vcítění se“ do tématu.

Ačkoliv na první pohled autorův styl psaní může působit poněkud střízlivým dojmem, v němž autor nezapře historika hospodářských a sociálních dějin i právního historika v jedné osobě, není text zatížen přílišným důrazem na výčty ekonomických údajů či právních norem a je naopak velice dobře „plynoucím“ a čtivým. Místy navíc autor také dává velmi trefně zvolenými citáty z pramenů nahlédnout do mikrosvěta jednotlivých aktérů, což jednak umocňuje plastičnost jeho historických líčení a také zvyšuje čtenářskou atraktivitu textu.

Jak již jsem naznačil výše, z mého pohledu odvedl autor skvělou službu svým následovníkům a následovnicím, kteří se budou tématem nadále zabývat, ale text vzbudí bezesporu oprávněnou pozornost i mezi laickými čtenáři – zájemci o problematiku turistiky – kteří „svými“ soubornými náhledy na dějiny doposud nedisponovali. Štemberkova kniha představuje úctyhodný základ pro další bádání jdoucí buď směrem „do hloubky“ (tj. na regionální či specializovanou tematickou úroveň, v rovině doplnění vzpomínkových a pamětních svědectví, orální historie a „větší míry „zalidnění“ tématu apod.), do dalších dějinných období (např. po roce 1968), nebo směrem „navenek“ (tj. eventuality mezinárodní komparace, minimálně ve středo-evropském prostoru). Turistickou terminologií řečeno, tyto možné cesty jsou díky autorovu dílu velmi solidně (na)značeny...

Pavel Mücke

DOI: 10.14712/23363525.2019.11

David Remnick: *Král světa: Vzestup a pád Muhammada Aliho*. Praha: XYZ, 2016, 432 s.

Cassius Clay alias Muhammad Ali, jeden z nejslavnějších boxerů všech dob, podle knihy *Král světa: Vzestup a pád Muhammada Aliho* z pera Davida Remnicka výrazně vybočoval ve světě sportu i v mimosportovním životě. Box se dnes dostal na okraj společenského zájmu, ale v tehdejší americké společnosti se ještě nacházel v centru dění a přitahoval fanoušky ze všech vrstev včetně intelektuálů. Zároveň se do něj promítaly dobové společenské konflikty, prolínal se tak výrazně s politikou. Proto se Muhammad Ali stal jednou z ikon rozporuplných 60. let 20. století vedle takových osobností, jako byl Martin Luther King nebo Malcolm X. Proto hodnocení jeho postojů dodnes rozděluje společnost. A zákruty jeho života tak dobře odráží stav společnosti a doby, kterou však sám také spoluformoval. V éře postupujícího hnutí za občanská práva totiž Ali vstoupil do otevřené segregacionistického Národa islámu, čímž popularizoval rasistické postoje u části černochů i bělochů. V éře vyhrančené studené války dále odmítl narukovat do bojů ve Vietnamu, takto si vysloužil nenávisť a odmítání velké části tehdy ještě vlastenecky a militaristicky naladěné americké společnosti, ale též předznamenal protiválečné protesty.

Podle Davida Remnicka, držitele prestižní novinářské Pulitzerovy ceny, si Ali zpočátku získal pověst žvanila a tluchuby, který slovně uráží soupeře a taktizuje, avšak nemá talent, ruce při zápasech drží příliš nízko a útočí jen na hlavu. Sportovní novináři mu zprvu nedávali šanci, jeho boxerské vzory Sugar Ray Robinson i Floyd Patterson se k němu chovaly přezíravě. Rozhodně to nevypadalo, jak o něm později napsal Salman Rushdie, že by měl být jedním z těch, kteří ostatním během 60. let 20. století ukázali, že „osobnost a přímá akce dokáží ohýbat vesmír podle lidské vůle, přetvářet společnost, zlepšovat ji a dát jí lepší hudbu, vyšší ideály a svobodu“ (s. 10).

Muhammad Ali pocházel z černošské střední vrstvy a nikdy nezažil hlad, zatímco předchozí šampióni přicházeli z těch nejchudších poměrů (například jeho první opravdoví